

อรรถปริวรรตคำสอนเรื่องสุญญตาตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุเพื่อการพ้นทุกข์*

THE HERMENEUTIC OF THE TEACHING ON EMPTINESS ACCORDING TO THE VIEW OF BUDDHADASA BHIKKHU FOR LIBERATION FROM SUFFERING

พระครูโกศลสถิตกิจ (สุเขาว์ สุมะโฮ)*, พระครูโฆสิตวัณนานุกูล (อนุกุล ปานประดิษฐ์),
พระครูวิจิตรศีลาจาร (ประสิทธิ์ ชาตวณโณ), สิทธิโชค ปานธศรี, ภูวเดช ขวัญเสน
Phrakhru Kosolsutakit (Suchao Sumedho)*, Phrakhru Kositwattananukul (Anukul Panpradit),
Phrakhru Wijitsilajarn (Prasit Chatwanno), Sittichok Panasree, Phuwadech Kwansen
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakron Si Thammarat Campus,
Nakron Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: phrakhrukoslutkic@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักคำสอนเรื่องการพ้นทุกข์ในพระพุทธศาสนา 2) ศึกษาอรรถปริวรรตคำสอนเรื่องสุญญตาตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ 3) ประยุกต์ใช้อรรถปริวรรตคำสอนเรื่องสุญญตาตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุเพื่อการพ้นทุกข์ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร เพื่อนำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ทางพระพุทธศาสนา การปฏิบัติตามหลักธรรมอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้คุณเข้าใจสัจธรรมของชีวิต รู้จักควบคุมกิเลสและละวางความยึดติด ทำให้หลุดพ้นจากความทุกข์ และเข้าถึงความสุขที่แท้จริงได้ เพราะเป็นเครื่องค้ำประกันในการประพาสพรหมจรรย์ที่จะนำผู้ปฏิบัติให้ได้สิ่งที่ดีที่สุดในที่สุดที่ผู้ปฏิบัติจะพึงได้รับ สุญญตาตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ หมายถึง สภาวะที่ว่างจากความเป็นตัวตนหรืออัตตา ซึ่งเป็นอนัตตา ไม่มีสาระที่พึงยึดถือว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคล สภาวะที่ว่างหรือปราศจากกิเลสเครื่องร้อยรัดทั้งปวง คือ ราคะ โทสะ โมหะ เป็นต้น ได้แก่ พระนิพพาน ไม่มีความยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตัวกู ของกู ในกระบวนการการพ้นทุกข์ด้วยความเข้าใจความไม่มีตัวตน เป็นการมองเห็นได้ด้วยปัญญาจักขุเท่านั้น ตัวตนหรือธรรมทั้งมวลล้วนเป็นตัวตนของเหตุที่มาเป็นปัจจัยกัน จึงล้วนไม่ใช่ตัวใช้ตน ที่หมายถึงเราหรือของเราสิ่งทั้งปวงนั้นจึงไม่ใช่เรา เราจึงไม่ใช่มัน มันจึงไม่ใช่ตัวใช้ตนของเรา อย่างแท้จริง เมื่อเราเข้าใจอรรถปริวรรตคำสอนเรื่องสุญญตาตามทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุด้วยการใช้ภาษาธรรมจะนำไปสู่การเข้าถึงการพ้นทุกข์ได้ องค์ความรู้ใหม่ทางพระพุทธศาสนา คือ LEPTI Model

คำสำคัญ: อรรถปริวรรต, คำสอนเรื่องสุญญตา, พุทธทาสภิกขุ, การพ้นทุกข์, การประยุกต์ใช้

Abstract

The objectives of this research article are to: 1) Study the teachings on the liberation from suffering in Buddhism; 2) Study the hermeneutic of the teachings on emptiness according to the view of Buddhadasa Bhikkhu; and 3) Apply the hermeneutic of the teachings on emptiness according to the view of Buddhadasa Bhikkhu for the liberation from suffering. This is a qualitative research using documentary research methods to lead to new knowledge in Buddhism. The research results found that practicing the principles of Dhamma consistently will help people understand the Truth of life, know how to control defilements, and let go of attachment, allowing

them to escape from suffering and reach true happiness because it is a guarantee for practicing celibacy that will lead practitioners to get the best that practitioners should receive. Emptiness (*Suññatā*) according to the view of Buddhadasa Bhikkhu means a state of emptiness from self or ego, which is Anatta, without any substance that should be held on to as being a being or a person. A state of emptiness or freedom from all defilements, such as lust, anger, delusion, etc., is Nirvana, without clinging to the belief that it is me, mine. In the process of escaping suffering through understanding the absence of self it is seen only with the eye of wisdom. The self or all dharmas are the self of causes that come to be factors. Therefore, they are all not self or not self. What refers to us or ours, all things are not us. Therefore, we are not that. Therefore, that is not our self or not self. Truly, when we understand the meaning of the hermeneutic of teaching on emptiness according to the viewpoint of Buddhadasa Bhikkhu by using the language of Dhamma, it will lead to access to freedom from suffering. The new knowledge in Buddhism is the LEPTI Model.

Keywords: Hermeneutic, Teaching on Emptiness, Buddhadasa Bhikkhu, Liberation from Suffering, Application

บทนำ

มนุษย์ในสังคมปัจจุบันต่างมองหาความสุขจากอิสรภาพ เสรีภาพในการดำรงชีวิตประจำวัน กระแสมนุษย์นิยมยิ่งชี้ว่าความสุขที่สุดที่ควรแสวงหาและยึดถือเป็นอุดมคติของชีวิตนั้น มีมากมายหลายสิ่ง ไม่ว่าจะเป็นความสุขกาย ความสบายใจ ปัญญาความรู้ ความหลุดพ้น การได้พักผ่อนและการได้ชื่นชมศิลปะ การได้รับการยอมรับจากสังคม พื้นฐานของชีวิตอยู่ได้ด้วยวัตถุ มนุษย์จึงต้องตอบสนองความต้องการส่วนตนให้มีความสุข ชื่นชมกับสิ่งเหล่านี้ได้ตามความพอใจของแต่ละคน ทำให้คนรุ่นใหม่ที่แสวงหาความสุขในรูปแบบต่าง ๆ กันอย่างเสรี การพัฒนาสังคมโลกปัจจุบันมุ่งเน้นความเจริญก้าวหน้า แต่ก็ตั้งความหวังที่จะได้สังคมที่มีความสงบสุข ประชาชนมีความสุขในการดำรงชีวิต ไม่มีความขัดแย้งและสงคราม ปัญหาสังคมในปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึงผลจากความพยายามแสวงหาความสุขผ่านความมั่งคั่งและการสะสมทรัพย์สินในยุคอุตสาหกรรม ยุคบริการ และยุคข้อมูลข่าวสาร ซึ่งแม้ว่ามนุษย์จะสามารถสร้างความมั่งคั่งได้มากอย่างไม่เคยมีมาก่อน แต่ความพยายามเหล่านี้ยังขับเคลื่อนให้เกิดการแสวงหาความสุขอย่างไม่สิ้นสุด ในขณะที่ตัวกันภาวะซึมเศร้ากลับกลายเป็นปัญหาสำคัญของมนุษยชาติ แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ยังคงขาดความเข้าใจและขาดความสุขที่แท้จริง ในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านสังคม อารมณ์ จิตใจ ความสำนึกคิด และสติปัญญา วิถีชีวิตของมนุษย์จึงเต็มไปด้วยความผันผวนและความท้าทายใหม่ ๆ ที่ต้องอาศัยการทำความเข้าใจในแก่นแท้ของความสุขและการพักผ่อนอย่างแท้จริง (สิริกร อมฤตวาริน, 2558) ในประเด็นนี้ มองได้ว่ามนุษย์ที่มุ่งแสวงหาความสุขเพราะเขารู้สึกได้ว่าไม่มีความสุข เขาหลงเชื่อในความลวงของสังคมสมัยใหม่ที่ให้สะสมเงินทองให้มากจะได้เอาไปซื้อหาความสุข แต่เขาขมและไม่สุขเพราะเขาไม่รู้ว่าอะไร คือ ความสุขที่แท้จริง มนุษย์ในสังคมปัจจุบันกำลังเผชิญกับวังวนของกับดักทางความคิด ซึ่งเกิดจากความเชื่อมั่นในความรู้ว่าเป็นระบบและการส่งเสริมมนุษย์นิยมที่ถือว่า “มนุษย์เป็นใหญ่” และเป็นศูนย์กลางของโลก ความคิดนี้ทำให้สิ่งทั้งปวงถูกมองว่าอยู่เพื่อมนุษย์เท่านั้น การแสวงหาความสุขจึงกลายเป็นกระบวนการที่ไม่สิ้นสุดตามทฤษฎีความต้องการ (Theory of need) ที่ชี้ว่ามนุษย์จะเกิดแรงกดดันหรือความต้องการ (Tension) และเมื่อบรรลุนิยามความต้องการแล้วก็จะเกิดแรงกดดันใหม่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งสะท้อนถึงความไม่ยั่งยืนของความสุขในโลกยุคปัจจุบัน ในบริบทเช่นนี้ แนวคิดเรื่องสัจธรรมของพุทธศาสนิกขุจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะชี้ให้เห็นว่า ความทุกข์ของมนุษย์เกิดจากการยึดมั่นถือมั่นใน “ตัวกู ของกู” และการมองสิ่งต่าง ๆ

เป็นตัวตนของเรา การเข้าใจและตัดความยึดมั่นถือมั่นนี้ด้วยปัญญา คือ การเข้าถึงภาวะว่างจากตัวตนหรือสัพพัญญุต ซึ่งเป็นหนทางนำไปสู่การพ้นทุกข์และการสร้างสันติสุขที่แท้จริงทั้งในระดับบุคคลและสังคม

หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะเรื่องสัพพัญญุตตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ การศึกษาวิจัยเรื่องนี้จึงมีคุณค่าต่อทั้งศาสตร์ทางพุทธศาสนาและการพัฒนาชีวิตมนุษย์ในยุคปัจจุบัน การอรรถปริวรรตคำสอนดังกล่าวไม่เพียงช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าใจสภาพความเป็นจริงของชีวิตได้อย่างลึกซึ้ง แต่ยังเป็นแนวทางปฏิบัติที่นำไปสู่การลดความยึดมั่นถือมั่นในตนและสิ่งรอบข้าง ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของความทุกข์ในสังคม (ประพจน์ ศรีกุลกิจ, 2559) นอกจากนี้ การเข้าใจและนำหลักสัพพัญญุตไปใช้ยังสามารถสร้างภูมิปัญญาในการจัดการกับปัญหาสังคมที่เกิดจากความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจกัน และความทุกข์ทางใจ ซึ่งเป็นปัญหาที่ยังคงอยู่ในสังคมปัจจุบัน เช่น ปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ ความแตกแยกทางสังคม รวมถึงปัญหาส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความแก่ เจ็บ และการตายการศึกษารอรรถปริวรรตคำสอนเรื่องสัพพัญญุตตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ จึงมีคุณค่าเชิงวิชาการและเชิงประยุกต์ เพราะสามารถสร้างพื้นฐานความเข้าใจให้กับบุคคล สังคม และองค์กร เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและยั่งยืน อันเป็นการสืบทอดและประยุกต์ใช้ปัญญาธรรมของพระพุทธเจ้าให้คงอยู่ต่อไป ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสไว้ในมหาสติปัฏฐานสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย หนทางนี้เป็นที่ไปอันเอก เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงความโศก และปริเทวะ เพื่อความดับสูญแห่งทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุธรรมที่ถูกต้อง เพื่อให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน” (ที.ม. (ไทย) 10/405/268-269) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งแสดงถึงคุณค่าของการศึกษาคำสอนดังกล่าวทั้งในมิติของการพัฒนาตนเองและการพัฒนาสังคมอย่างแท้จริง

สัจธรรมคำสอนดังกล่าวได้ผ่านการพิสูจน์ความเป็นจริงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน อันมีมากมายปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่าเป็นทางสายเอกที่จะนำผู้ปฏิบัติให้ก้าวข้ามผ่านความทุกข์ทั้งปวง ดังนั้น การศึกษาวิจัยเรื่องการพ้นทุกข์อันเป็นยอดแห่งองค์ความรู้เพื่อการบำบัดจิตให้พ้นจากทุกข์อย่างถึงที่สุด จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะประเด็นที่ว่า จะนำไปปฏิบัติในภาวะปัจจุบันได้อย่างไร วิธีการปฏิบัตินั้น จะช่วยให้ผู้คนก้าวข้ามความทุกข์ต่าง ๆ ของตนเองได้อย่างไร รวมทั้งการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการบำบัดความทุกข์จากโรคทางกายและโรคทางจิตเป็นไปได้นาน้อยเพียงใด เรื่องเหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนให้มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีสติสัมปชัญญะในการส่งเสริมสุขภาวะทางปัญญา ซึ่งเป็นประเด็นที่ใกล้ตัวและมีคุณค่าต่อสังคมอย่างมาก ยิ่งไปกว่านั้น การศึกษาผลงานการอธิบายหลักพุทธธรรมผ่านการอรรถปริวรรตคำสอนของพุทธทาสภิกขุ ยิ่งเป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญ เพราะตลอดชีวิตของท่าน ท่านได้มุ่งมั่นตามปณิธานทั้ง 3 ประการอย่างแท้จริง (พุทธทาสภิกขุ, 2549) และเป็นไปตามหลักพุทธวิถีในการนำสู่การสร้างสันติภาพและสันติสุขด้วยกระบวนการพัฒนาปัญญา พุทธทาสภิกขุได้อธิบายว่า การเข้าใจความหมายของหลักธรรมเพียงในระดับภาษาคนไม่เพียงพอที่จะเข้าถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาได้อย่างสมบูรณ์ บางครั้งความเข้าใจผิดยังเป็นอุปสรรคต่อการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง ดังนั้น การตีความหรืออรรถปริวรรตหลักคำสอนผ่าน “ทฤษฎีภาษาคน-ภาษาธรรม” จึงเป็นการพัฒนาปัญญาอย่างสำคัญ เมื่อมนุษย์เข้าใจทั้งภาษาคนและภาษาธรรมจนเกิดปัญญาแล้ว ย่อมนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพและสันติสุข (พุทธทาสภิกขุ, 2542) การอรรถปริวรรตหลักพุทธธรรมของพุทธทาสภิกขุจึงมีลักษณะสำคัญ คือ การทำให้หลักธรรมทางศาสนามีความเป็นสากล เป็นความพยายามทำลายกำแพงการกีดกันความหมายของธรรมะที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง เพราะหากใช้เพียงภาษาคนหรือภาษาธรรมตา อาจไม่อาจเข้าถึงความจริงแท้ที่ซ่อนอยู่ พุทธทาสภิกขุจึงใช้ภาษาธรรมในการอธิบายและตีความหลักธรรม เพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความเข้าใจแก่นของศาสนาอย่างถูกต้องร่วมกัน โดยเฉพาะการอรรถปริวรรตคำสอนเรื่อง สัพพัญญุต ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยให้ความสนใจศึกษาและเสนอเป็นโจทย์วิจัยหลัก เพราะเชื่อว่าจะสามารถตอบคำถามและแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับการพ้นทุกข์ได้อย่างลึกซึ้งและเป็นรูปธรรม

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “อรรถปริวรรตคำสอนเรื่องสัพพัญญุตตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุเพื่อการพ้นทุกข์” เนื่องจากการพ้นทุกข์เป็นแก่นสำคัญของพระพุทธศาสนาและเป็นเป้าหมาย

สูงสุดของชีวิตมนุษย์ ในสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงและความแสวงหาความสุข ผู้คนมักไม่สามารถเข้าถึงความสุขที่แท้จริงเพราะขาดความเข้าใจในแก่นธรรม พุทธทาสภิกขุได้นำเสนอแนวทางการตีความหลักธรรมในรูปแบบอรรถปริวรรต โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องสุญญตา ซึ่งเน้นการลดละความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนและสิ่งทั้งปวงเพื่อให้จิตสงบและพ้นจากทุกข์ การศึกษาคำสอนนี้จึงเป็นการค้นหาหนทางสู่สันติสุขทั้งในระดับบุคคลและสังคม พร้อมเป็นแนวทางปฏิบัติที่สามารถนำมาใช้ได้จริงในยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคำสอนเรื่องการพ้นทุกข์ในพระพุทธานุชาสนา
2. เพื่อศึกษาอรรถปริวรรตคำสอนเรื่องสุญญตาตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ
3. เพื่อประยุกต์ใช้อรรถปริวรรตคำสอนเรื่องสุญญตาตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุเพื่อการพ้นทุกข์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ภายใต้กระบวนการวิจัยด้วยกระบวนการของการศึกษาเชิงรูปแบบการประยุกต์ใช้ ผู้วิจัยจะศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารสำคัญต่าง ๆ เพื่อการวิเคราะห์หาคำตอบ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการศึกษาดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการศึกษาเชิงเอกสาร (Document study) ดังต่อไปนี้

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary sources) จะค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎก 45 เล่ม โดยเฉพาะพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539
2. เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary source) จะศึกษาค้นคว้าคัมภีร์อรรถกถา ฎีกาและอนุฎีกาที่เกี่ยวข้อง เช่น คัมภีร์วิสุทธิมรรค คัมภีร์วิมุตติมรรค อภิธัมมตถสังคหะ เป็นต้น ผลงานของพุทธทาสภิกขุทั้งที่เป็นเอกสารต่าง ๆ และภาพวาดในโรงมหรสพทางวิญญูณที่ปรากฏในสวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี อีกทั้งรวบรวมข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ งานวิจัย บทความ ข้อเขียน บทวิจารณ์ เอกสารต่าง ๆ และสื่อข้อมูลที่ เป็นอิเล็กทรอนิกส์ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ได้กล่าวถึงเรื่อง การอรรถปริวรรตคำสอนเรื่องสุญญตาตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุเพื่อการพ้นทุกข์ และแนวคิดสำคัญของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา อย่าง สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กิรติ บุญเจือ ประเวศ อินทองปาน สมบูรณ์ บุญโทและนักวิชาการอื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนา

สำหรับเกณฑ์การคัดเลือกเอกสารนั้น ในการพิจารณาความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของเอกสารแต่ละฉบับ ใช้เกณฑ์การพิจารณาภายนอก (External Criteria) พิจารณา 4 ประเด็น คือ 1) แหล่งที่มาของเอกสารเป็นแหล่งปฐมภูมิและเป็นแหล่งที่เชื่อถือได้ 2) ความน่าเชื่อถือของผู้เขียนเอกสาร หลักฐาน และสถานภาพของผู้เขียน 3) ความน่าเชื่อถือของเอกสารและหลักฐานเป็นเอกสารต้นฉบับหรือได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการเป็นเอกสารทางการที่เชื่อถือได้ 4) วัตถุประสงค์และเนื้อหาเอกสารเป็นที่ยอมรับหรือเชื่อถือได้ และเกณฑ์การพิจารณาภายใน (Internal Criteria) พิจารณา 4 ประเด็น คือ 1) ผู้เขียนเอกสารเป็นผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง เป็นผู้เชี่ยวชาญและความสามารถในเนื้อหาของเอกสารหรือหลักฐานนั้น 2) แหล่งอ้างอิงของเอกสารหรือหลักฐานเชื่อถือได้ 3) เนื้อหาสาระของเอกสารเป็นผลการศึกษานับพื้นฐานของข้อเท็จจริงและปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น ไม่มีลักษณะการบิดเบือนความจริงหรือเป็นเพียงความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียนหรือผู้ศึกษา 4) สาระเนื้อหาความชัดเจนและมีความหมายตรงประเด็น ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาเอกสารที่ละฉบับและคัดเลือกไว้เพื่อเป็นหลักฐานในการวิจัยและใช้เอกสารอื่น ๆ ซึ่งได้อ้างอิงถึงข้อมูลในการศึกษาต่อไป

จากนั้น ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในส่วนที่เป็นเอกสารปฐมภูมิ และเอกสารชั้นทุติยภูมิเพื่อดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์จากหลักฐานหรือเอกสารที่เชื่อถือได้แล้วนำมาวิเคราะห์โดยปรับความคิดที่เอนเอียงออกไปให้มีความเป็นวัตถุวิสัยหรือน่าเชื่อถือมากที่สุด ซึ่งสามารถศึกษาและยืนยันได้จากข้อมูลที่พิสูจน์แล้ว โดยผู้วิจัยทำการอ่านเอกสารที่ได้รวบรวมไว้ตามเกณฑ์ที่ระบุไว้ข้างต้น ตามกรอบวิเคราะห์เอกสารที่กำหนดไว้โดยละเอียดเพื่อจับใจความและประเด็นสำคัญและทำการจัดบันทึกแต่ละใจความที่ได้ไว้

การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องความสอดคล้องและความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อมูลที่ได้จากการศึกษา จากนั้น นำข้อมูลที่ได้มาเขียนบรรยายตามหลักวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จากนั้น ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์และอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ สืบเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาให้มีความใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด ดังนั้น การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ จึงถูกนำเสนอออกมาในรูปแบบของการเขียนอภิปรายแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description) ด้วยการอรรถปริวรรตคำสอนเรื่องสัจจตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุเพื่อการพันทุกษ์ ให้เชื่อมโยงเป็นเนื้อเดียวกันภายใต้การศึกษาเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักคำสอนเรื่องการพันทุกษ์ในพระพุทธศาสนา หลักคำสอนเรื่องการพันทุกษ์ในพระพุทธศาสนา ทำให้เข้าใจว่า เรื่องความทุกข์ในครั้งพุทธกาล มีอยู่หลายกลุ่ม บางพวกเห็นว่า ความทุกข์เกิดขึ้นเอง ไม่มีเหตุไม่มีปัจจัย (นัตถิกวาท) บางพวกเห็นว่า ความทุกข์เกิดจากมีผู้ทำให้เกิด หรือบันดาลให้เกิด (นิมิตวาท) แต่สำหรับคำสอนของพระพุทธศาสนาว่าด้วยทุกข์ มีพระสูตรที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ชัดเจนในเบญจขันธ์คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นทุกข์เพราะการยึดมั่นถือมั่นว่า นั่นเป็นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นเรา หากไม่มีการยึดถือก็ไม่เป็นทุกข์ ทุกข์ในติลักขณสูตร เป็นสภาวะทุกข์ที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติ แต่เพราะมนุษย์ไม่เข้าใจธรรมชาติว่า เป็นสิ่งที่ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เป็นสิ่งที่ไม่คงทน ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ มีความพร่องอยู่เป็นนิตย์ และไม่คงความเป็นตัวอยู่ได้ ต้องสลายไปในที่สุด อนัตตลักษณะสูตร เป็นกล่าวถึงความทุกข์ที่เกิดจากการยึดมั่นในขันธ์ 5 ว่าเป็นของเรา ยึดมั่นในความเป็นอัตตา ทั้ง ๆ ที่ไม่มีอัตตาอยู่จริง ทุกข์ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร เป็นความทุกข์ที่เกิดจากการดำรงชีวิตที่ต้องประสบกับสิ่งหรือเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิต ทำให้มีความทุกข์ที่ไม่สามารถแก้ปัญหาตนเองได้ เพราะตนไม่เข้าใจทุกข์เป็นอย่างไรและสาเหตุของทุกข์ว่ามาจากอะไร ทำอย่างไรให้ความทุกข์หมดไป และเมื่อความทุกข์สิ้นไป สภาพของชีวิตที่พึงปรารถนาเป็นอย่างไร ส่วนในปฏิจจสมุปปาทเป็นการกล่าวถึงทุกข์ว่า เป็นกระบวนการที่เกิดจากเหตุและปัจจัย ไม่มีเหตุปัจจัย ความทุกข์ก็ไม่เกิด ความทุกข์มิใช่เป็นเรื่องของความบังเอิญ การดับทุกข์จึงต้องดับที่เหตุและปัจจัยของทุกข์

2. เพื่อศึกษาอรรถปริวรรตคำสอนเรื่องสัจจตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ อรรถปริวรรตคำสอนเรื่องสัจจตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ ทำให้เข้าใจว่า สัจจตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ หมายถึง สภาวะที่ว่างจากความเป็นตัวตนหรืออัตตา ได้แก่ เบญจขันธ์ ธาตุ อายตนะ ซึ่งเป็นอนัตตา ไม่มีสาระที่พึงยึดถือว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคล สภาวะที่ว่างหรือปราศจากกิเลสเครื่องร้อยรัดทั้งปวง คือ ราคะ โทสะโมหะ เป็นต้น ได้แก่ พระนิพพาน สภาวะที่ว่างเปล่าไม่มีอะไร (นัตถิกัญญา) ที่จิตกำหนดหมายไว้ในใจ ว่างจากกิเลสอาสวะ ไม่มีความยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตัวกู ของกู ไม่มีความยึดติดถือมั่นในตัวตน เรา เขา เป็นต้น ลักษณะของสัจจตามมี 2 อย่าง ประกอบไปด้วยความว่างที่เป็นลักษณะของสิ่งทั้งปวง และความว่างเป็นลักษณะของจิตที่ไม่ยึดมั่นถือมั่นสิ่งทั้งปวง โดยการจะ

เข้าถึงหลักสุญญตาได้นั้น พุทธทาสภิกขุมุ่งพิจารณาอารมณ์ที่อาศัยเบญจขันธ์และสังขารด้วยวิธีปฏิบัติสังขานุปัสสนาญาณ ว่าเป็นของว่าง โดยพิจารณาว่า สิ่งนั้นไม่มีตัวตนในสิ่งที่กำหนดหนอ ว่างจากตัวตนหนอ จนสุดท้ายจะเหลือเพียงคำว่า ว่างหนอ เป็นต้น และตัวของความว่าง นั้นคือ พระนิพพาน ซึ่งหมายถึงความว่างจากตัวตน

ดังนั้น สุญญตา คือ นิพพาน นิพพาน คือ สุญญตา เป็นความจริงง่าย ๆ ว่า นิพพาน คือ สุญญตา สุญญตา คือ นิพพาน หมายถึงว่าว่างจากกิเลส และว่างจากความทุกข์ สุญญตาของพุทธทาสภิกขุมี 1) สุญญตาจากวัตถุ กล่าวคือ ความว่างจากความไม่มีอะไรเลย 2) สุญญตาทางจิต หมายถึง จิตกำลังว่างไม่ได้คิดอะไร ไม่รู้สึกอะไร ไม่ทำหน้าที่อะไรเลย 3) สุญญตาทางปัญญาหรือทางวิญญาน เป็นความรู้ความคิดที่มีอย่างสมบูรณ์ รู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลา โดยมีความรู้ว่างไม่มีอะไรเป็นตัวตนที่แท้จริง ไม่มีความยึดมั่นเป็นตัวตนขึ้นมาได้ เป็นความว่างจากตัวตนด้วยอำนาจแห่งสติปัญญา ดังนั้น ลักษณะของสุญญตาตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ คือ สรรพสิ่งที่เกิดขึ้นมานั้นเป็นสิ่งที่ว่าง ทุกสิ่งอย่างก็อาศัยกันเกิดขึ้นนั้นล้วนเป็นของว่างหรือเป็นสุญญตา นอกจากนี้ สุญญตายังเป็นความว่างเป็นลักษณะของสิ่งทั้งปวง เป็นจิตที่ไม่ยึดมั่นถือมั่นสิ่งทั้งปวง ความไม่มีอะไรเลย เป็นความว่างทางวัตถุและสุญญตาเป็นความรู้ความคิดที่มีอย่างสมบูรณ์ รู้สึกตัวอยู่ตลอดเวลา เป็นทั้งปริยัติ ปฏิบัติและปฏิเวธ

3. เพื่อประยุกต์ใช้ธรรมปริวรรตคำสอนเรื่องสุญญตาตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุเพื่อการพ้นทุกข์ อรรถปริวรรตคำสอนเรื่องสุญญตาตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุเพื่อการพ้นทุกข์ ทำให้สามารถประยุกต์ใช้ได้ว่า แนวทางอรรถปริวรรตหลักพุทธธรรมของพุทธทาสภิกขุในการพ้นทุกข์นั้น ท่านชี้ให้เห็นว่า ความทุกข์ของมนุษย์เกิดขึ้นเพราะความรู้สึกรู้ว่ามี “ตัวกู ของกู” ที่เกิดจากการตั้งจิตไว้ผิด ซึ่งจะนำไปสู่การยึดมั่นถือมั่นในเบญจขันธ์ และด้วย “ปัญญา” รู้เท่าทันเท่านั้น ถึงจะตัดความรู้สึกรู้ว่ามีตัวตนที่วางนั้นได้แบบสิ้นเชิง ที่เรียกว่า สมุทเลทวิมุตติ ท่านได้นำแนวทางที่ปรากฏในพระสูตรต่าง ๆ สังเคราะห์ความรู้เหล่านั้นนำมาสู่การพ้นทุกข์ได้อย่างแท้จริง และการพ้นทุกข์จากคำสอนเรื่องสุญญตานี้ต้องอาศัยการแยกแยะระหว่างภาษาคนและภาษาธรรม เพราะสุญญตาหรือจิตว่างนั้นเป็นเรื่องปรมาตมสัจจะ ฐานรองรับทางทฤษฎีสำหรับการตีความหลักคำสอนในนิกายเถรวาทตามแนวใหม่ของพุทธทาสภิกขุ ก็คือ แนวคิดเรื่อง จิตว่างหรือสุญญตา จิตว่าง หมายถึง จิตที่ปลอดจากสิ่งเศร้าหมองในทางศีลธรรม และอยู่ในสถานะสงบราบคาบ ซึ่งเป็นบาทฐานของนิพพาน ในกระบวนการการพ้นทุกข์ด้วยความเข้าใจความไม่มีตัวตน ไม่ใช่ตัวตัวตน ไม่ใช่ของตัวของตนหรือไม่มีตัวมีตนนี้ ทั้ง ๆ ที่อาจผัสสะหรือแลเห็นตัวตนอยู่ อันจักเป็นการมองเห็นได้ด้วยปัญญาจักขุเท่านั้น ตัวตนหรือธรรมทั้งมวลล้วนเป็นตัวตนของเหตุที่มาเป็นปัจจัยกัน จึงล้วนไม่ใช่ตัวตัวตนที่หมายถึงเราหรือของเราสิ่งทั้งปวงนั้นจึงไม่ใช่เรา เราจึงไม่ใช่ นั่น นั่นจึงไม่ใช่ตัวตนของเรา อย่างแท้จริง นั่นคือตัวตนของตนนั้นไม่ใช่ตัวตัวตนแท้จริงเป็นเพียงการประชุมปรุงแต่งกันชั่วคราวของเหตุปัจจัยต่าง ๆ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา อันเป็นไปทั้งสังขตธรรมและอสังขตธรรม การตื่นรู้ในสังขตธรรมให้เห็นว่าธรรมชาติหรือธรรม (สิ่ง) ที่เกิดขึ้นมาจากมีเหตุปัจจัยมาปรุงแต่งกันเกิดขึ้น หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าสังขารนั่นเอง เช่น รูปขันธ์หรือ ตัวตน เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาน จิต ความคิด การพูด การกระทำสิ่งของ วัตถุ ธาตุต่างๆ ที่แม้แต่ต่ออม ๑ หนึ่งในของ วัตถุธาตุทุกชนิดเพราะต่างล้วนเกิดขึ้นมาแต่เหตุปัจจัยปรุงแต่งของเหล่าอิเลคตรอนที่ล้วนต้องมีอาการแปรปรวนแสดงความไม่เที่ยงด้วยอาการการวิ่งวนเวียนไปโดยรอบ ๆ ตัวเองและเหล่าโปรตอนและนิวตรอน โดยไม่เคยหยุดหย่อน ฯลฯ อันพึงมีข้อยกเว้นแต่เพียงอสังขตธรรม คือ ธรรม (สิ่ง) ที่ไม่ได้เกิดแต่เหตุปัจจัยปรุงแต่งเท่านั้นเอง คือ บรรดาสภาวะธรรม ดังเช่น พระนิพพาน นั่นคือ จิตว่างเป็นตัวเชื่อมต่อระหว่างโลกของความเป็นสติในการประกอบกิจทางวัตถุทุกอย่างของขรรวาส กับความหลุดพ้นทางจิตวิญญานอันเป็นภาวะเหนือโลก ตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุแล้ว จิตว่างจะทำให้ขรรวาสเข้าถึงนิพพานได้โดยตรง เมื่อเราเข้าใจอรรถปริวรรตคำสอนเรื่องสุญญตาตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุด้วยการใช้ภาษาธรรมประกอบจะนำไปสู่การเข้าถึงการพ้นทุกข์ได้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายได้ว่า

1. เพื่อศึกษาหลักคำสอนเรื่องการพันทุกข์ในพระพุทธศาสนา สิ่งที่เป็นเป้าหมายหลักของพระพุทธศาสนา มุ่งสอนให้คนเราอยู่กับความเป็นจริง คือ ทุกข์เท่านั้นเกิดขึ้น ทุกข์เท่านั้นดำรงอยู่ ทุกข์เท่านั้นดับไป และมุ่งให้รู้จัก การพันทุกข์นั้นให้ได้ มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ พระครูสมุห์วรวิทย์ ฝาสุโก และ พระสุนทรกิจโกศล ที่ชี้ให้เห็นว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เน้นจิตใจเป็นหลัก ซึ่งกล่าวไว้ในอริยสัจเน้นการแก้ไขทุกข์ ทางใจ เมื่อความทุกข์เกิดเพราะมีเหตุ คือ อวิชชา ตัณหา อุปาทาน การดับทุกข์ต้องดับอวิชชา ตัณหา อุปาทานด้วยการ พัฒนาสมาธิและปัญญา ซึ่งได้ผ่านการอบรมกายและวาจาด้วยศีลเป็นพื้นฐาน ทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านจิตใจ ด้วยสมาธิจนนำไปสู่การเจริญทางด้านปัญญา เพื่อการเข้าใจทุกข์ และกำจัดทุกข์เข้าสู่บรมสุขต่อไป แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การพัฒนาสมรรถนะของแต่ละคน (พระครูสมุห์วรวิทย์ ฝาสุโก และพระสุนทรกิจโกศล, 2562) และยังมี ความสอดคล้องกับแนวคิดของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) ที่ชี้ให้เห็นถึงการที่มนุษย์จะสามารถปฏิบัติได้ อย่างถูกต้องจึงต้องมีความรู้ที่นำพาพฤติกรรมให้เป็นไปอย่างถูกต้องจึงต้องมีการศึกษา โดยเริ่มจากการรู้จักควบคุม อายตนะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ เป็นทางรับรู้ประสบการณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นที่ เรียนรู้ หาความรู้ และเป็นทางรับรู้ความรู้สึก ที่จะนำพาไปสู่ปัญหาหาทางออกให้กับชีวิต การเกิดปัญญาได้จึงต้อง อาศัยกระบวนการทางการศึกษา คือ ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เข้ามาพัฒนามนุษย์นั้นให้เกิดการพัฒนา พฤติกรรมขึ้นมาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หากบุคคลนั้นสามารถประพฤติปฏิบัติตามก็นำไปสู่การพันทุกข์ (สมเด็จพระ พุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2560) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเจนท์จันทร์ จันทพลโย (แสง คำ) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์วิธีการดับทุกข์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า วิธีดับทุกข์กับการช่วย กำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิต ช่วยสร้างรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ลดละ รากะ โทสะ โมหะให้เบาบางลง โดยการ เข้าถึงภาวะนิโรธนั้นเป็นการใช้ชีวิตอยู่ตามหลักอแปมาธรรม มีสติคอยระลึกช่วยส่งเสริมจริยธรรมตั้งแต่ระดับ ศีลถึงสมาธิ เป็นธรรมที่หากบุคคลฝึกฝนปฏิบัติไปตามลำดับโดยอิงอยู่กับนิรามิสสุขอย่างต่อเนื่อง (พระเจนท์จันทร์ จันทพลโย (แสงคำ), 2560)

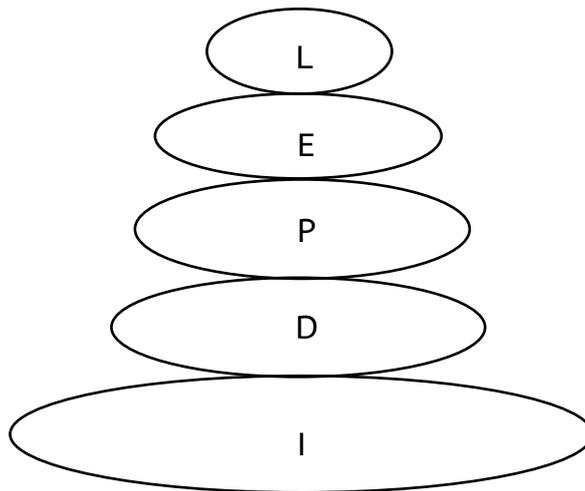
2. เพื่อศึกษาอรรถปริวรรตคำสอนเรื่องสัญญาตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ สัญญาตามทัศนะของพุทธ ทาสภิกขุ หมายถึง สภาวะที่ว่างจากความเป็นตัวตนหรืออัตตา ได้แก่ เบญจขันธ์ ธาตุ อายตนะ ซึ่งเป็นอนัตตา ไม่มีสาระที่พึงยึดถือว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคล สภาวะที่ว่างหรือปราศจากกิเลสเครื่องร้อยรัดทั้งปวง คือรากะ โทสะ โมหะ เป็นต้น ได้แก่ พระนิพพาน พุทธทาสภิกขุใช้วิธีการอรรถปริวรรตการตีความหลักธรรมคำสอนของ พระพุทธศาสนาเพื่อชี้ให้ศาสนิกของทั้งพระพุทธศาสนาและศาสนิกในศาสนาอื่นเข้าใจเนื้อแท้ของหลักคำสอนและ เป้าหมายสูงสุดเพื่อกำจัดความทุกข์ความยึดมั่นถือมั่นของตนลง ผ่านทฤษฎีภาษาคนภาษาธรรม สอดคล้องกับ งานวิจัยของ พระประทีป ปิยนิทโร (ดิษฐอินทร์) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาสัญญาของนาคคารุณและเถร วาท พบว่า สรรพสิ่งที่เกิดขึ้นมานั้นเป็นสิ่งที่ว่าง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อาศัยกันเกิดขึ้นนั้นล้วนเป็นของว่างหรือเป็นสัญญา ตา ไม่มีสาระที่พึงยึดถือว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคล สภาวะที่ว่างหรือปราศจากกิเลสเครื่องร้อยรัดทั้งปวง คือ รากะ โทสะ โมหะ และสามารถไปสู่การพันทุกข์ได้จริง (พระประทีป ปิยนิทโร (ดิษฐอินทร์), 2567)

3. เพื่อประยุกต์ใช้อรรถปริวรรตคำสอนเรื่องสัญญาตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุเพื่อการพันทุกข์พุทธ ทาสภิกขุชี้ให้เห็นว่า ความทุกข์ของมนุษย์เกิดขึ้นเพราะความรู้สึกว่ามี “ตัวกู ของกู” ที่เกิดจากการตั้งจิตไว้ยึด ซึ่งจะนำไปสู่การยึดมั่นถือมั่นในเบญจขันธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสราวุธ โพธิ์ศรีขาม ได้วิจัยเรื่อง “แนวคิดเรื่อง ตัวกู ของกู ในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ” ยืนยันว่า “ตัวกู ของกู” หมายถึง ภาวะที่เกิดมาจาก ความสำคัญมั่นหมาย หรือความยึดมั่นถือมั่นที่ผิดจากความเป็นจริง ด้วยอำนาจการปรุงแต่งของอวิชชา ตัณหาและ อุปาทาน อวิชชาเป็นมูลเหตุอันสำคัญทำให้ตัวกู ของกูเกิดขึ้น โดยมีตัณหาและอุปาทาน เป็นปัจจัยสนับสนุน แม้ใน กระบวนการดับ ก็เช่นเดียวกัน คือ เมื่ออวิชชาดับ ตัณหาและอุปาทานก็ดับ เป็นผลให้ภาวะแห่งตัวกู ของกู ก็ดับลง (ไม่เกิดขึ้น) หรือแนวทางการปฏิบัติเพื่อกำจัดตัวกู ของกู พุทธทาสภิกขุก็นำเอาหลักอริยมรรคมีองค์ 8 และหลักสติ ปัญญา 4 มาเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อพัฒนาให้เกิดสติปัญญา สำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการกำจัดสิ่งที่เรียกว่า

ตัวกู ของกู ให้หมดสิ้นไป อรรถปริวรรตคำสอนเรื่องสุญญตาสามารถนำไปสู่การพ้นทุกข์ เพราะสามารถนำไปสู่สภาวะจิตเดิมแท้ (พระมหาสราวุธ โพธิ์ศรีขาม, 2561) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุรชัย ชยาภิวัตตโน (พุดชู) และคณะ ได้วิจัยเรื่อง พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยจิตเดิมแท้ในกระบวนการพัฒนาปัญญาพบว่า การประยุกต์ใช้พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยจิตเดิมแท้ในกระบวนการพัฒนาปัญญา แยกเป็น 2 ระดับ คือ 1) โลกียปัญญาหรือความรู้เชิงจริยธรรม 2) โลกุตระปัญญาหรือความรู้เชิงสัจธรรม ปัญญาทั้งสองระดับอาศัยทฤษฎีอุปายโกศลวิธี คือ โกอาณ ซาเซนและมอโนโต เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงจิตเดิมแท้ ส่วนความต่างกัน คืองานวิจัยนี้มุ่งหาแนวทางของการพ้นทุกข์ โดยเน้นการนำไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาของความทุกข์มากกว่าการวิเคราะห์เชิงแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยนี้เน้นการถนอมอหังการมมังการมานานุสัย ความรู้สึกที่นอนเนื่องของความเห็นแก่ตัว โดยเน้นกระบวนการตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นหลักโดยเฉพาะหลักอิทัปปัจจยตาหรือปฏิจสมุปบาทเพื่อการพ้นทุกข์ (พระมหาสุรชัย ชยาภิวัตตโน (พุดชู) และคณะ, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่องนี้สามารถสังเคราะห์ออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ได้แก่ LEPMI Model ซึ่งเป็นกระบวนการ มีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย LEPMI Model

จากภาพสามารถอธิบายแนวความคิดของกระบวนการได้ ดังนี้

L ย่อมาจาก Liberation from suffering การหลุดพ้นจากการดับกิเลสและความทุกข์ทั้งปวง เพื่อเข้าถึงสภาวะที่สงบสุขและเป็นอิสระอย่างแท้จริง หรือที่เรียกว่า “นิพพาน”

E ย่อมาจาก Emptiness สุญญตา ความว่าง สภาวะที่สิ่งทั้งหลายทั้งปวงล้วนว่างเปล่าจากความเป็นตัวตน (อนัตตา) จิตมีอิสระว่างจากโลภะ โทสะ โมหะและความสัมพันธ์และการพึ่งพากันของสิ่งทั้งปวง

P ย่อมาจาก Piticcasamuppada ปฏิจสมุปบาท หลักธรรมที่อธิบายถึงการเกิดขึ้นของสิ่งต่าง ๆ โดยอาศัยเหตุปัจจัยเกี่ยวเนื่องกันไป เปรียบเสมือนลูกโซ่ที่ทุกสิ่งต่างก็มีเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้นและดับไปตามลำดับ มีทั้งสายเกิดทุกข์ (สมุทวาร/อุปปาทวาร) สายดับทุกข์ (นิโรธวาร) เป็นการแสดงกระบวนการเกิดทุกข์และดับทุกข์

D ย่อมาจาก Dhamma Language ภาษาธรรม ภาษาที่กล่าวไปในทางนามธรรม เป็นภาษาระดับปรมาตม ธรรมที่กล่าวถึงความไม่มีตัวตน ต่างจากภาษาคนเป็นภาษาที่สื่อสารกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจในสังคมมนุษย์ เป็นภาษาในระดับที่ยังมีตัวตน

I ย่อมาจาก I and Mine ตัวกู ของกู ความเห็นแก่ตัว อันเกิดจากการยึดมั่นถือมั่นในตัวตน ของตน อันมาจากรากเหง้าที่สำคัญของอวิชชา ความไม่รู้ ตัณหา ความอยาก และอุปาทาน แล้วนำไปสู่การแสวงหากอบโกย เพื่อสร้างความสุขและกำไรให้แก่ตนเอง

สรุปและข้อเสนอแนะ

การแสวงหาการพ้นทุกข์เป็นหัวใจสำคัญของคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งเน้นการเข้าใจธรรมชาติของทุกข์ สาเหตุของทุกข์ และหนทางดับทุกข์อย่างแท้จริง พระพุทธองค์ทรงชี้แนวทางผ่านหลักมัชฌิมาปฏิปทา โดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อฝึกฝนกาย วาจา และจิตใจให้หลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่นในตน และสิ่งทั้งปวง พุทธทาสภิกขุในฐานะนักปฏิบัติและนักเผยแผ่ ได้ตีความคำสอนนี้ในรูปแบบ “อรรถปริวรรต” เพื่อให้เข้าใจแก่นแท้ของหลักธรรม โดยเฉพาะเรื่อง “สุญญตา” ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการพ้นทุกข์และการสร้างสันติภาพทั้งในระดับบุคคลและสังคม การตีความนี้ช่วยให้หลักธรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และสอดคล้องกับสภาพสังคมร่วมสมัย

1. หลักคำสอนเรื่องการพ้นทุกข์ในพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาสอนให้ดำรงชีวิตบนทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ด้วยการยืนยันความจริงว่า “ทุกข์เกิดขึ้น ดำรงอยู่ และดับไป” ทุกข์เกิดจากการยึดมั่นถือมั่นในตนและสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากความไม่เข้าใจธรรมชาติของสรรพสิ่งว่ามีความไม่เที่ยง ไม่คงที่ และเป็นอนัตตา การดับทุกข์จึงต้องดับที่เหตุและปัจจัยของทุกข์ เช่น ความโลภ โทสะ และโมหะ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นแนวทางสำคัญในการฝึกฝนตนเอง เพื่อลดละกิเลส ควบคุมกาย วาจา และจิตใจ ให้เกิดความสงบและปัญญาเข้าใจความจริงของชีวิต การปฏิบัติตามหลักนี้จะนำไปสู่การพ้นทุกข์และการเข้าถึงสันติสุขที่แท้จริง

2. อรรถปริวรรตคำสอนเรื่องสุญญตาตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุพุทธทาสภิกขุใช้การตีความหลักธรรม (อรรถปริวรรต) เพื่อชี้ให้เห็นแก่นแท้ของการพ้นทุกข์ โดยเฉพาะเรื่อง “อิตตา” และ “อนัตตา” ซึ่งท่านสรุปง่าย ๆ ว่าเป็นเรื่องของ “ตัวกู ของกู” ความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนเป็นต้นเหตุของทุกข์ ท่านอธิบายว่า สุญญตหมายถึงสภาวะ “ว่างจากตัวตน” ทั้งทางวัตถุ จิต และปัญญา เป็นการลดละกิเลสและความยึดมั่นถือมั่น เพื่อให้จิตสงบและหลุดพ้นจากทุกข์ สุญญตาจึงเป็นแก่นของนิพพาน การตีความนี้ใช้ทั้งภาษาธรรมและภาษาคน เพื่ออธิบายหลักธรรมอย่างง่าย เข้าใจได้ในสังคมสมัยใหม่ และสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างศาสนา

3. อรรถปริวรรตคำสอนเรื่องสุญญตาตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุเพื่อการพ้นทุกข์พุทธทาสภิกขุเน้นว่า การศึกษาเรื่องอิตตาเป็นแก่นสำคัญของพระพุทธศาสนา เพราะการเข้าใจเรื่องนี้นำไปสู่การดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง ท่านชี้ว่ากัณฑ์ของการพ้นทุกข์ (“อหังการมานานุสัย”) เกิดจากการยึดมั่นใน “ตัวกู ของกู” การเข้าถึงสุญญตาจึงต้องอาศัยการพิจารณาอย่างมีสติ เพื่อตัดความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน พร้อมใช้ปัญญารู้เท่าทันธรรมชาติของสิ่งทั้งปวง สุญญตาเป็นทั้งการฝึกจิตให้ว่างจากกิเลสและการพัฒนาปัญญา ซึ่งเป็นฐานของนิพพาน การปฏิบัติเช่นนี้ช่วยนำไปสู่การพ้นทุกข์อย่างแท้จริง พร้อมทั้งส่งเสริมสันติภาพทั้งในระดับบุคคล สังคม และระหว่างศาสนา

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ หน่วยงานที่เกี่ยวกับการงานด้านศาสนสัมพันธ์ นำไปเป็นแนวทางการสานเสวนาว่าด้วยความเข้าใจศาสนาตนและศาสนาเพื่อน ควรมีการถวายเป็นความรู้เกี่ยวกับความเข้าใจแก่นคำสอนพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเรื่อง สุญญตา อนัตตา จิตว่าง ที่จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับอรรถปริวรรตศาสตร์หลักปฏิจกสมุทบาทและหลักกรรมตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับอรรถปริวรรตศาสตร์เชิงพุทธ: การศึกษาแนวคิดพุทธทาสภิกขุในกรอบปรัชญาตะวันตกกับ Hans-Georg Gadamer และ Martin Heidegger

เอกสารอ้างอิง

- ประพัฒน์ ศรีกุลกิจ. (2559). พระไตรปิฎกวิเคราะห์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). พิษณุโลก: บริษัท โฟกัส ปริ้นติ้ง จำกัด.
- พระครูสมุห์วรวิทย์ ผาสุกโก และพระสุนทรกิจโกศล. (2562). ทุ๊กซ์และการดับทุกข์ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท. วารสารมหาจุฬานาครพรรณ์, 6(9), 4166-4183.
- พระเจนท์จันทร์ จนทปัญญา (แสงคำ). (2560). ศึกษาวิเคราะห์วิธีการดับทุกข์ตามแนวทางพระพุทธ ศาสนาเถรวาท. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระประทีป ปิยนิทโร (ดิษฐอินทร์). (2567). ศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาสัจจะของนาคารชุนและเถรวาท. วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์, 3(1), 56-66.
- พระมหาสารวุธ โพธิ์ศรีขาม. (2561). แนวคิดเรื่อง ตัวกู ของกู ในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาสุรชัย ชยาภิวัตมโน (พุดชู) และคณะ. (2561). พุทธอรรถปริวรรตศาสตร์ว่าด้วยจิตเดิมแท้ในกระบวนการพัฒนาปัญญา. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 6(3), 1056-1067.
- พุทธทาสภิกขุ. (2542). ภาษาคน ภาษาธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- _____. (2549). ปณิธาน 3 ประการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2560). จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- สิริกร อมฤตวาริน. (2558). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับความสุขแท้ตามความเป็นจริง: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน. ใน วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและจริยศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.